

Zmejevka i december 2003

För några dagar sedan kom jag tillbaka från min tredje resa för året till Gammalsvenskby. Den lilla byn Zmejevka vid Dnjepr strand har blivit något av en replipunkt för mig under de senaste tio åren liksom Polen och DDR var det under åttio- och början på nittiotalet. Den utövar en lockelse på den som en gång inandats dess atmosfär som gör att han, eller för den delen hon, ständigt med eller mot sin vilja återvänder. Kanske är det den nostalgiska doften av skaraborgskt femtiotal som bidrar till den nästan andliga dragningskraften. Inför julen behöver man dessutom distansera sig från det kommersialismens järngrepp som under några korta ögonblick, innan man besinnar sig, kan förefalla lika grymt kommunismens följdverkningar.

Antalet människor som talar svenska eller gammalsvenska minskar stadigt även om försök görs att skapa en ny kader av svensktalande genom den undervisning i språket som ett par dagar i veckan ges i skolan i Verbivka. Vi gjorde ett överslag och kom fram till att det rör sig om ett drygt trettiotal. Då handlar det framför allt om gammalsvenska. Högsvenska är det bara en handfull, om ens det, som behärskar – de som en gång gick i den svenska skolan efter hemkomsten från Sverige. Men jul firar man ännu på hederligt svenskt sätt.

Det återstår alltså en kärna av vilka några kvinnor varje torsdag under Christina Sturéns ledning samlas till körövning på Gagarina hos Anna Annas. Christina har därmed utökat sin kulturskapande aktivitet och till svensklärares kall lagt även körledares, även om hon har en smula svårt att tygla den gammalsvenska envisheten i alla dess variationer. Men nog lyckas de få till tonerna från den ärevördiga änglasången precis när den råkalla decemberkyla lindar sina frostnupna trådar allt tätare kring den mänskliga kropp som den första julen blev bärare av gudomlig närvaro.

Ett av byns flaggskepp, kolchosveterinären Emil Norberg, ligger för ankar och man kan bara hoppas på att vårens töväder skall ge honom ny kraft att ännu ett tag låta den ena historien efter den andra fullkomligt forsa fram ur de dolda förråden. Vad klarar inte denne man av som utan minsta spår av bitterhet kan berätta om tio år i fängelse och fem års förvisning till Sibirien för påstådd kollaboration med ockupationsmakten, när samarbetet mellan vår tids Herodes och Pilatus programligt hade brutits.

Under tiden står hans kvinnliga systerfartyg Anna Portje knappast att hejda då hon väl fått den minsta lilla vindpust i seglet. Hennes minne är som Hilberts berömda hotell. Det rymmer en oändlighet av upplevelser. Och hon kan själv hjälplöst konstatera att hon aldrig tycks kunna sluta, när hon väl en gång lagt ut på berättelsernas hav. Ofta är det vardagshändelser fulla av dramatik som följer likt våg på våg. Jag hade svårt att komma till tals när jag kom med sockenbudet häromkvällen. Anna mindes den svarta personbilen som överraskade några unga kvinnor på fälten en höstdag 1941. Det var ett antal tyska officerare på väg in i byn som de visste inte innehöll några sovjetiska soldater. Några tyska spanare hade ett par dygn tidigare tagit in hos en tysk familj. De vevade ner rutan och förhörde sig om läget, sade några vänliga ord och fortsatte sedan sin färd. Det var inledningen till ytterligare ett kapitel i byns lidandes historia, även om tyskarna i början må ha tett sig som, låt vara grymma, jultomtar.

Den ortodoxa kyrkan firar inte jul förrän i början av januari. Det hindrar inte att vi som vanligt blev inbjudna till prästen Alexander Kvitka på en supé med de mest ljuvliga pelmeny – fyllda vareniki – som borde höra till julbordets läckerheter men vars utsökta smak närmast hör hemma i den himmelska världen och inte i den inkarnationens – köttblivandets – inledande tid som julen är.

God Jul och Gott Nytt År !

Karl-Erik Tysk
Svärdsjövägen 17
812 93 KUNGSGÅRDEN